

Temesi Ferenc

49/49

(Regényrészlet)

Ez egy szerelmes regény. A kezdete a múlt század hatvanas éveiben két évig dúló tini-lav, amely beteljesületlen diákszerelem marad. Hihetetlen, lányregénybe való romantika, hogy egy sors által félbevágott szerelem negyven év után föltámad és beteljesedik. 2+2 év, ez jutott Márknak és Ilonának. Egy nyitó és egy csukó zárójel az életükön.

Mert van nyugger-amúr, gyerekek, hiszitek, vagy nem. Hatvan fölött is lehet szerelem. És annak is vége lehet. Nem az ötezer kilométer teszi, ami elválasztja őket, nem. Az sem, hogy mindketten özvegyek. Márk Bartókról ír regényt, és mindennap felolvassa skype-on Illnek, aki bakfisként Bartókba volt szerelmes. És meg is látogatják egymást. Beteljesedik a szerelmük. De amikor megjelenik a könyv, az újabb két évnek is vége.

A nosztalgia könyve ez, a vágyódásé és sóvárgásé az ifjúság, az elmúlt élet után, ami mindenkinek a szívében él, ha már az időben van.

Nem cseréltek be. A Madách Imréről elnevezett általános iskolámban, a kézilabda-válogatottba. Még a 2121. számú úttörőcsapatunkat is „Az ember tragédiájá”-nak szerzőjéről nevezték el. Azért ez szép, nem? Maga Joyce készített széljegyzeteket, egy magyar finác rossz német fordítása alapján ehhez a valóban világsikerű poème d’humanitéhez. Írtam már erről. Miről nem?

Felső tagozatos, vagyis kiskamasz koromban, a kézilabda tetszett a legjobban. A részeges Tóni bácsinál (aki valamikor a „Csongiban” apámnak köszönhetette volt az állását) csak a második csapatban játszhattam, az iskola kezdőcsapatában nem. Egyszer volt rajtam a válogatottmez, de nem cserélt be, mert így szállítottam neki a második csapatok bajnokságát, ahol csupa kisebb fiú játszott, mint én. Ott, érezve az erőmet, számolatlanul dobtam a gólokat, még ha egy lökéstől az alapvonalig repültem, akkor is bevágtam abból a szögből a kapus lába mellett vagy között. Kedvencem volt egy testcsellel elküldeni a kapust, és a labdát bevágni centire az ellenkező kapufa mellé, föl vagy le. A kilencesről is. De Tóni bácsi, miközben a leggazdagabb gyerek uzsonnáját falta két pofára, és rászózott egy másik fenekére a mászókötélen bőrvégével, csak annyit mondott könyörgésemre:

Nem, Márk. Köll a kettő is. Ezt tik nem értitök.

Tóni bácsinak is hoznia kellett a tervet szerénynek, mint mindenkinek a számok bővületébe fűlt, tervtől tervig tántorgó szochazában. Az első csapatunk maximum ötödik volt, de a második első a városban. Győzelem nélkül pedig nincs túlélés, Churchill bá szerint.

Két félidőn át reménykedtem, de csak ültem ott, a kispadon, az iskolai válogatott mezében. Nem tudtam fölhívni magamra a szemközt nevetgélő veres hajú leány figyelmét, akinek a nevét se tudtam.

Esélyünk se volt a juhászokkal szemben: ők fiatal férfiak voltak, tőlünk a legerősebb is, Karesz, fejlett kamasz. A kapusunk kúszott-mászott, nyelte a port, kegyetlen lövéseket mentett, reflexből, fifikából, hetest fogott – mindhiába.

Nem tudom, miben reménykedtem, sokáig serdülő siheder, vékony dongájú suhanc voltam. (Azt nem tudtam, hogy ez az állapot majd húsz évig tart.) Ha pályára enged Tóni bá, lehet, hogy sérülten jövök le. De bántam volna is én!

Eszembe jutott a történet, amit odahaza hallottam Tóni bácsiról (a Tóni bát se tűrte tőlünk, szigorúan „tanár úr” volt a megszólítás). Apám, amikor fölvette a Csongrádi sugárúti iskolába, azt mondta neki:

Tónikám, te jó tornatanár lennél, de ha a szünetben átjársz ide szembe a Főlsóvárosi Kisvendéglőbe, elveszett ember vagy.

Tóni bácsi megígérte, de persze átjárt. Apám elnézte neki. 1956-ban a forradalom tizenkét napjában is kiderült, hogy jól tette. A Deszkás temető téren volt Tóni bácsi a nyolcadikosokkal focizni, de apám küldöncének hívására (mobil még nem volt, a vonalast hallgatták le), rendben hazahozta a fiúkat. A forradalmas napokban volt, hogy apám az iskolakapukat is bezáratta, nehogy a gyerekei (nem mi, a nővéremmel) valamilyen balhéba keveredjenek. De hagyjuk a múlt múltját.

Most a Madách iskola udvarán lévő pályán vagyunk. Ilona a barátnőivel a partvonal mentén. Márk a szemközti partvonal mögött, egy tűzfal alatt ül a csempedon a társaival. Még nem ismerik egymást. Valami halovány emlékkép a fiúban a gyerekkori szánkózásokból. Talán.

Hanem az iskolád első csapatában játszani! Nincs annál szebb egy tiszta fiú általánosba járó gyereknek. A nézők között a szomszédos rókusi leányiskola tanulói is ott voltak, köztük egy veres hajú lány, dacos szájú, rozsdabarna szemű. Vörös kutya, vörös ló, vörös embör – égyg sé jó, mondták a jó porlódiak. De nekem mondhatták. A barátom, Bandi is vörös hajú volt. Télen aztán, a kézilabdapálya felocsolásával keletkezett jégpályán végre elgáncsolhattam a veres hajú, vers hajú lányt (mindig leesett a nővérem korijja), ami az udvarlás bevett, bár kicsit durva formája volt akkoriban. Miután gáncsot vetettél neki, fölsegítetted a lányt. De ennél többre akkor nem jutottam vele.

Most a Juhász Gyula iskola válogatottjával játszottunk. Ide járt a később barátommá lett Bébi is. Bébit is beleírhatnám a csapatba, de én egy megveszekedett, fantáziátlan, mezítlábas realista vagyok. Bébi, az úgynevezett valóságban, nem játszott a porlódi mezőnyből messze kiemelkedő csapatukban. Volt viszont egy Halál nevű, magas játékosuk, aki már szinte férfi volt, nem kamasz, és elől-hátul a nevéhez méltó volt, amit művelt. Meg egy Széman nevű csatárakra vélek. Ő volt a városi gólkirály. Ebbe az iskolába nevelőotthoni (magyarul lelenc) gyerekek is jártak. Kitörési lehetőségük egyedül a sport volt, az ellenfelek pechére. A testnevelésen kívül más tárgyakban nem jeleskedtek. Buktak is. Halál és Széman is több volt tizennégnél, de nem emlékszem, hogy óvtunk volna. Gólokkal vertek mindenkit. Szép gólokkal.

A veres hajú lány csak akkor tudta meg a nevemet, amikor a gimnázium válogatottjában látott játszani. Kézilabda-válogatottunk nem volt, Jóska bácsi

a kosárlabdát favorizálta. Szerencsémre. Itt már számított a magasság, és a szabályok kevesebb durvaságot engedtek meg, mint a kéziben. Kerényi Jóska bácsi népszerű tanára volt a gimnáziumunknak, a Ságvárinak. Magas, testes, kék szemű, ősz hajú férfi, fekete keretes szemüveggel. Nem veszítettünk, csak kifutottunk az időből, mondta, ha kikaptunk a mindenben rivális Radnóti gimnázium csapatától. Könnyű nekik, saját betonpályájuk van, mondta. Több száz dobást elhibáztam életemben, fiúk, sokszor a meccset eldönthető dobást is, mégis válogatott lettem. Igaz, csak egyszer, mert jött a háború.

Tornaórákon el-elaludt a Népsport olvasása közben. Ekkora testű ember hogyan élhette túl a ruszki hadifogolytábor? Hisz az ilyenek halnak meg elsőnek! Ezen bizony el kellett volna gondolkozni.

Amikor negyvenvalahány esztendő, hej, négy évtized múlva összejöttünk Ill-lel megint, felemlítette, hogy látta egy kosaramat a félpályáról, védővel együtt. A 8-as számú játékos egyetlen ilyen dobása volt, de nem kell mindent tudnia egy lánynak.

Be is állított az öreg bedobónak, pedig azt nem nekem találták ki, mondtam. Azt tudod, hogy besúgó volt? A Mechwart ligetben ültünk Budán, nyakig a gyorsan nyáruzó tavaszban, egy félreeső padon, a gyerekek hintái mellett. Egy kisfiú és egy kislány egy ütemre lökte föl-föl magát a hintán. A nagy szökőkút körül a padokon nyugdíjasok, gyermekes szülők napoztak. Mi, nyugdíjra várók úgyszintén. Egy valamikori gimnáziumi társunkat vártuk, de hiába. Csak telt a mézédés jelen idő, és mi Ill-lel nem bántuk. Újra együtt voltunk. Fiatalon is jelen időben élünk, de nem tudtuk az értékét.

A Jóska bácsi?! A légynek se tudott ártani. Ill a táskájában keresett valamit. A női táskák mélyek, mint a női lélek. Ha ismered a tartalmukat, ismered a nőt.

A légynek nem. Csak Porlód lelkiösmeretének. Ő volt az egyik fő téglája, aki rábeszélte Bálint Sanyi bácsit, hogy írja meg nyugat-németországi élményeit. Vagyis önföjljelentést íratott vele, ezzel a kristálytisztá, naiv, katolikus emberrel.

Öreg busz fűjtatott fölfelé menet a ligetnek hívott tér szélén.

Ki volt az a Bálint Sándor?, kérdezte Ill. Nem olvashatta a *Porlódi szótár* kettő, vagy a *Porlódi nemzet* három kötetét.

Szülővárosunk néprajzának összefoglalója. Aki nélkül nem írhattam volna meg az első nagyregényemet.

Ill csak nézett, és a táskájából előhúzott egy kis fehér manikűrkészletet. A körmei színtelen lakkal voltak bevonva. Ez is tetszett.

Az árulásban fölötte érzed magad valakinek, aki fölé sose keveredhetnél, mondta. Hamsun írta ezt. Így mondta: Hámszün.

Az „Éhség” nagy könyv, mondtam.

Ez nem abból van.

Akkor is nagy, mondtam. A besúgó napjai gyönyörű éjszakára virradnak haláláig. Nem lehet úgy jelteni valakiről, akit a lelked mélyén becsülsz, hogy ne haljon meg valami belőled, benned.

Ezt írd meg, olyan szép!

Nem írom, mondtam, mert nem tudtam, hogy egy év múlva megkapom az apámról szóló besúgói jelentések tömkelegét. Az író okosabbnak hiszi magát hősénél, de téved.

Ha a spicli is áldozat, én nem értem az életet, mondta Ill, és elővett egy zöld színű, kicsiny körömreszelőt.

Én ódivatúbb vagyok nálad, mondtam. Én darabokra törném a téglákat, mint egy karatéka. Akkor is, ha igazat mondanak. Felálltam. Míg te reszelsz, át-megyek egy kicsit nézni a sakkozókat, mondtam a szökőkút napfényben megcsillanó vízgyöngyei felé mutatva. Nem vagyok fotós, gyerekek. Képzeljétek el.

A Pick Porlód veri a Bergent, szóltam vissza hangosan a szökőkút sirregő vízcillámai mellől.

Szalámiban?, kérdezte ingerkedve Ill. Mert abban lehet.

Nem. Kézilabdában, és nagyon, mondtam.

Egy loncsos, kis fekete kutya jött oda, lehajoltam és megvakartam a farát. Ha nem harap meg, a tied a kutya.

Lábass Endre

Meseapokrifek

Edward William Lane *Ezeregyéjszaka*-jegyzetei

Az írás egy fejezet *Árnyékkereskedő* című 3 kötetes brit olvasónaplóm II. kötetéből, a *Varázscsomóból*, mely a tervek szerint 2017. június elején jelenik meg a Kortárs Kiadónál.

A három kötetet a belső dátumok tanúsága szerint, a magam számára is meglepő módon 2000 óta írom, vagyis idén tizenhetedik éve. Ettől nem jobb, nem rosszabb.

„Széchenyi arcképe ott díszlik minden könyvesbolt kirakatában; ott volt a kajütben is, a gőzhajón, amely tovább vitt minket föl a Dunán. De mielőtt ezen ismét útra kelnénk, átrándulunk még kicsit Budára, Gül Baba sírjához, a Császárfürdő mellett, hiszen üdvözetet hoztunk a török szentnek keletről az ősi Sztambulból, Mohamed zöld zászlájának üdvözlését! De ki fekszik odabent arcára borulva? Fején ellenző nélküli fehér nemezkalap – nem a dervisek forgatagos táncában láttam ezt az embert Perában? Íme, egy dervis! Gyalog jött ideig, hegyeken, puszta vidékeken át, ide egy idegen országba, a keresztények városába! Most zárandokútja végére ért! Emlékeztetőül tarkára festett fakardot akaszt a falra, azután arcra borul, és úgy suttogja: 'Nincs más isten, csak Allah, és Mohamed az ő prófétája.' Este van. A nap vörösen bukik alá. Kelet fia szótlanul felkel a sírtól, és felmegy a teraszra; egymaga jött el ideig, a legtávolibb szentélybe; most lehajtja a fejét, és még egy imát mond. Odább egy idevalósi férfi áll, ámulva nézi az idegen vándort, és maga is gondolataiba merül. Az éjszaka, tudja jól, nem valami nyugodt errefelé. Éjjél előtt egy órával mindennap megjelenik itt egy boldogtalan lélek: egy óriás termetű török. Felemeli a legnagyobb ágyút, vállára veszi és körüljárja a falat; amikor az óra tizenkettőt üt, az ágyút helyére állítja és eltűnik! Vele akar tán szót váltani a vándor ma éjszaka? Csend van a teraszon, és csend van odalent is, a kis sírkamrában, ahol Gül Baba alszik.”¹

(Hans Christian Andersen)

Az Ezeregyéjszaka leghíresebb angol fordításait másfajta korban, másféle emberek készítették, mint a két francia mesefordítást. Nem diplomata, egyetemi tudós volt ez a két angol, inkább két antikvárius hajlamú keleti utazó. Ráadásul elég szomorkás a kettejük viszonya. Mr. Burton, a vívómester, felfedező és kalandor gúnyosan tekintett le arab mondásokat gyűjtögető öregebb kortársára,

¹ Andersen, *Mesék és történetek*, Európa Könyvkiadó, 1959, ford.: Rab Zsuzsa, bevezető, írta Viktor János, XVI. részlet. A vad vasbetonkirály, Le Corbusier is keresztülhajózott Budapesten, 1936–37 körül, ő, úgy tudom, nem szállt ki a partra, de a legjobban, és tőle a lehető legmelegpőbb módon egy olyan régi budai városrész tetszett neki, melyet nem sokkal az ő látogatása után lebontottak, a Tabán.

Mr. Lane-re, miközben őt magát – mint elavultat, pornográfot, durvát – szégyellték a londoni szalonok.

A halhatatlan arab mesekönyv első komoly angol fordítója Vörösmarty Mihály kortársa, az 1801-ben született Edward William Lane volt. Apjának, Hereford kanonokjának halála után gyerekkorában árván maradt – mint Antoine Galland –, így édesanyja nevelte. Edwardot egyházi pályára szánta, és Cambridge-ben taníttatta, ahol a gyerek meglepően tehetséges matematikusnak bizonyult,² de még ennél is jobban érdeklődött a rajzolás és a metszetek iránt. Keleti tanulmányokat is folytatott, azonban egészsége nemsokára megromlott, és ekkor – 1825-ben – gyógyulást keresve kelt útra Egyiptom felé, mint Henry Thomas Buckle néhány évtizeddel utóbb.³ Mi lehetett a baj, ami elől Egyiptomba kellett utaznia? Általában mellbajra javasolták régebben a délszaki, tudjuk, hogy Nietzsche is egyre délebbre utazott, Stevenson meg Davos varázshegyén át Szamoára.

1824-ben meghalt Byron, akit Goethe még épp beleírt a *Faust*ba, de új életre kelt a romantika – 1825 már a romantikusok nagy éveinek egyike volt Európában: Párizsban az *Ezeregyéjszaka*t kiadó Charles Nodier és tanítványai misztikus történeteket, meséket kezdtek írni; a német Hauff ekkortájt adta ki keleti meséit a *Mesealmanach*ban; az ír Thomas Crofton Crocker nem sokkal előbb összegyűjtötte a *Zöld sziget* déli részének népmeséit, és ebből a Grimm testvérek Lipcsében, 1826-ban német fordításkötetet adtak ki.

Vörösmarty barátja, Fábíán Gábor Háfiz XIV. századi perzsa költő verseit fordította Pesten, maga Vörösmarty pedig nemsokára azzal a mesés ígérettel hagyta magát Tudományos Gyűjtemény nevű fő havilapunk szerkesztői állásába csábítani a kiadó Trattner úr által, hogy ő szerkesztheti a tervezett magyar *Ezeregyéjszaka*-kiadást, mely az 1830-as években – alig öt évvel Nodier párizsi kiadása után – el is kezdett csörgedezni.⁴ A *Kétszáz ötvenedik éjszaka – Nureddin' 's a' szép perzsa nő' története* – így kezdődik Vörösmarty fordításában:

„Balsora sokáig fővárosa volt egy a' Chalyfnak adózó országnak. A' királyt, ki ebben Harun Arresyd' korában uralkodott, Muhamed Szulyman Arrussynak hitták; 's első unokák voltak, két testvér' fiai.

'Volt egy király, ki ha az ellenség' lovag serege reá rohant, annak mindenféle éles, vagy hegyes fegyverrel elégséget tett.

Ha megütközött, irni látszott, az ellenség' soraira önhangzókat, 's pontokat rakván.

Az önhangzókat kardvágással írta az ellenségre, a' pontokat láncszúrás-sal, vagy nyillövással.

Az ellenség' fejsebeiből áradó vértengerben úsz lovassága.

² „Jean Cocteau mondotta, hogy a matematika minden teremtés vázát alkotja, 'de nincs csúnyább szemérmelenség, mint megmutatni a csontvázunkat.'” (Bob Claessens, *Szeretem Brueghelt*, Corvina, 1968, ford.: Veressné, Deák Éva). Mily halálos pornográfia ez, művészi képzavar...

³ Id.: S. Lane-Poole, *Life of Edward William Lane*, 1877.

⁴ Vörösmarty *Ezeregyéjszaka*-kiadásáról írtam e könyv *Mutabor* kötetének Mandelli Dávidról szóló fejezetében is.

Ezen tenger messziről nézve hajókkal látszik ellepve: de a' mit árboczoknak vél az ember, az az ő láncsái, a' mi vitorláknak látszik az az ő zászlói, 's a' kis hullámok hőseinek sisakai.

Az idő lekötelezte magát, hogy hozzá hasonló királyt fog szűlni: de oh idő nem fogod esküdet' megtartani; bánd meg hogy azt tetted!""⁵

A következő, nyolcadik füzetben pedig így indul a *kétszáz nyolcvannegyedik éjszaka*:

„Most már szólhatunk, – monda Mobarek. – Itt a' szellemek' királya szigetén vagyunk; nincs ilyen több az egész világon. Tekints körül fejedelem, lehet-e ennél gyönyörűbb hely? Ez kétségkívül igazi képmása azon kecses lakhelynek, mellyet az isten törvényünk' igazhitű megtartóinak ígért. Nézd e' virányt illatos fűvekkel 's virágokkal ékesítve. Bámuld ama szép fákat, mellyeknek drága gyümöcsi az ágakat földig-húzzák. Örvendj a' sokszavu zengzetes éneken, mellyel, más tartományokban nem ösmert ezerféle faju számtalan madarak töltik el a' léget!

Szeyn nem győzte csodálni mind ezen őt környező dolgok' szépségét 's mindig ujjabbakat veve észre mennél tovább ment a' szigeten.

Végre egy finom smaragd palotához értek melly széles árokkal véttetett körül, 's a' mellynek partján bizonyos távolságra egymástól olly magas fák állottak, hogy árnyékok az egész palotát elfödözé. Az ajtóval átellenben, melly merő arany vala, egy híd volt egyetlen egy halpaizsból (squama); noha legalább is hat ölnyi hosszú 's három ölnyi széles vala. Elől a' hidnál egy sereg iszonyu nagyságu szellemeket lehetett látni, kik a' vár' kapuját vastag Sínai aczél buzogányokkal védték.

'Ne menjünk el innen, – szóla Mobarek, – mert ezen szellemek agyon vernek bennünket; 's ha megakarjuk őket gátolni, hogy ide ne jöjjenek, bizonyos varázs előkészületet kell tennünk.'

Egyszersmind kivona egy zacskóból ruhája alól négy szelet sárga tafotát. Egyikkel övét tekergeté körülj a' másikat hátára tüzé 's a' többi kettőt a' fejedelemnek adá, ki velök ugyan azt tevé. Azután kiteríte Mobarek két nagy abroszt a' földre, mellyeknek szélére néhány drága követ raka mosuszszal és ambrával. Egyikre ő üle, a' másakra Szeyn. Azután így szóla Mobarek a' fejedelemhez:

'Uram, most elő fogom idézni a' szellemek' királyát, ki a' szemünk előtt fekvő palotában lakik: vajha harag nélkül jöne hozzánk. Megvallom, hogy nem vagyok aggodalom nélkül, miképen fog bennünket fogadni. Ha ellenére van, szigetén megjelenésünk, egy irtózatos szörnyeteg' alakjában fog előjöni; ha ellenben javálja szándékunkat, nyájas férfi' képében fogja magát mutatni. Mihelyt előttünk terem, föl kell állanod és üdvözlened, mindazáltal le ne lépj az abroszról, mert különben halál' fia léssz. Mondjad ezt neki:

'Szellemek' határtalan mestere, atyámat, ki szolgád vala, elragadá a' halál' angyala: vajha engem is ugy ótalmazna felséged, mint atyámat mindenkor ótalmazta!'

'S ha a' szellemkirály, – ezt veté utána Mobarek, – kérdez, micsoda kegyelmet kívánsz tőle, felelj neki:'

⁵ *Ezer egy éjszaka. Arab regék.* Fordította V...M... Hetedik Füzet. Pesten, Trattner J. M. és Károlyi I. tulajdona, 1831.

‘Uram, a’ kilenczedik képszobor⁶ az, mellynek nekem ajándékozásáért alázatosan esedezem.’

Minekutána így megtanította Mobarek Szeyn királyt, hozzá kezde az idézéshez.

Azonnal egy hosszas villámlás vakítá el szemeiket, mellyre egy dörrenet következett. Az egész szigetet hirtelen sűrű setétség borítá el; iszonyú vihar támadt ‘s erre szörnyü ordítás hallatszott: a’ föld rengett ‘s ollyatén földindulást éreztek, a’ millyent egykor Azrafyel fog az utolsó ítélet’ napján támasztani.

Szeyn egy kissé megdöbbsent ‘s ezen zajból rosztat kezde jóslani, midőn Mobarek jobban tudván mit kelljen róla tartani mosolygani kezde ‘s így szóla hozzá: ‘Csenedesdjél fejedelem, minden jól megyen.’

Valóban azon pillanatban megjelenék a’ szellemkirály egy nyájas férfi’ alakjában. De mégis volt valami rettentő lényén.

Mihelyt megpillantá őt Szeyn király olly udvarilag szólítá meg, a’ mint Mobarek tanította. A’ szellemek’ királya mosolygott rajta ‘s felele: ‘O kedves fiam szerettem atyádat ‘s valamikor ide jött nekem tiszteletet tenni, mindig egy képszobrot ajándékoztam neki, mellyet magával elvitt. Szintugy szeretlek téged is. Én kényszerítettem atyádat néhány nappal halála előtt, hogy azt írja, a’ mit a’ fehér atlaszról olvastál! Megigértem neki, hogy ótalmamba veszek ‘s neked adom a’ kilenczedik képszobrot, mellynek szépsége mindazokat fölül mulja, mellyeket már bírsz. Elkezdtem ígéretemet teljesíteni: én vagyok az, kit álmodban egy öreg’ alakjában láttál. Én találtattam meg veled a’ vödrös és képszobros földalatti szobákat. Nagy részem van mind abban a’ mi rajtad történt, vagy is inkább én vagyok annak oka. Tudom, mi vezetett ide. Megnyered, a’ mit kívánsz.’”⁷

Az *Ezeregyéjszaka* e változatát ma már kevesen ismerik. Érdekes e szöveg azért is, mert akármilyen közvetítő forrásból van fordítva, mégis a reformkori magyar prózának, ráadásul Vörösmarty 1830-as évekbeli magyar prózájának példája – és egy Kazinczy halálának idején született Vörösmarty-féle mesefordítás hangulata és nyelvezete mindenképpen szívmengető olvasmányunk.

Vörösmarty kortársa, a romantikus angol fordító, Edward William Lane bármilyen gyöngye testalkatú volt, mégis azok közé tartozott, akik nem csak ábrándoztak a távoli tájakról. Míg említett ifjú kortársai szalonokban álmodtak, ő három esztendő tölthetett a mesés Keleten. Kétszer hajózott fel a Níluson, és közben Egyiptomról – százegy saját rajzával illusztrált – útikönyvet írt. Pontosan tudta: nem szabad a kerek szám tökéletességével ingerelni a teremtőt. A teljes könyv sosem jelent meg nyomtatásban, mégis annyira fontosnak tartotta, hogy 1833-ban – a magyar *Ezeregyéjszaka* megjelenésének idején – két évre ismét Egyiptomba utazott tudását tökéletesíteni, ekkor főként Kairóban lakott, csak az 1835-ös pestisjárvány idejére menekült Luxorba.

Nem merült el tétlenül a kelet kábító varázsában, a következő esztendőben kiadták Egyiptomban írt könyvének töredékét – a kortárs egyiptomi életet és

⁶ E „képszobor” kifejezés Kazinczy fordítássorozatának nyolcadik kötetében is szerepel, *A’ szalamandrine és a’ képszobor* című regében (*Kazinczy Ferencz’ Munkái. Szép irodalom, Pesten, Trattner János Tamásnál, 1816.*)

⁷ *Ezer egy éjszaka. Arab regék.* Fordította V...M... Nyolczadik Füzet. Pesten, Trattner J. M. és Károlyi I. tulajdona, 1832.

szokásokat bemutató részeket⁸ –, havonta megjelenő *Ezeregyéjszaka*-fordításainak első füzeté pedig 1838-ban jött a napvilágra.⁹ (Vörösmartyék sorozata és ez – a korszakban elszaporodtak a füzetes *Ezeregyéjszakák*...) Kiadásához Lane Antoine Galland francia változatát vetette egybe arab forrásokkal, melyekben annyira jól kiismerte magát, hogy elhatározta, ír egy arab írók műveinek felhasználásával összeállított kimerítő *Arab lexikont*,¹⁰ ebben is d’Herbelot és Galland nyomát követve – a mesék és enciklopédiák rokonok.

Lane arab lexikonának csak egy része jelent meg életében, a kéziratokból unokaöccse adott ki köteteket, a hatodik függelékeként például Mr. Lane érdekes naplójegyzeteivel. Tanulságos, hogy Mr. Lane még az *Ezeregyéjszaka* Galland által már átdolgozott fordításában is sok ismétlődést talált – a keleti emberek kedvükre felhasználtak egy-egy történetdarabot több helyen is, variálták az alapanyagot, ilyesmi még a „modern” európaiaknak is súlyos problémát okozhat – képtelenek meglátni a lényegi összetartozást egy keleti szőnyeg, egy zenedarab és egy szöveg szerkezete között. Az ismétlődéseken keresztül fejlődő mesével itt még bajban vannak. Ilyen esetben jön az eredeti megcsontítása – aztán a negyedik átdolgozás után már Se here se zádé. Egy szimfónia zenei motívumának végtelen átváltozásából pissenést sem hallanak.

Mr. Lane tehát úgy döntött, kihagyja ezeket a sajnos általa is csúnyának tartott ismétlődéseket, és ezzel bizonyos szempontból egyből kinyírta a mesegyűjteményt, hisz annak eredeti „gyűjtemény-hangulata” épp felépítésének esendőségében, az ismétlődésekben állt – egy komoly zenész sohasem követett volna el a szent ismétlődések ellen ilyen gyilkos hibát.

1840-ben Mr. Lane – Byront megszegyenítve – *felségül* (így hagyom ezt a titkokat felfedő, szép kis elírást) vett egy görög hölgyet – tehát egybe is kelt a Kelettel –, néhány évvel ezután nyomdába adta a *Koránból* készített válogatáskötetét,¹¹ majd egy befolyásos és gazdag úr, Lord Prudhoe – később Northumberland hercege – anyagi segítségével ismét Egyiptomba utazott, ezúttal hét esztendőre, 1842-től 1849-ig, arab–angol lexikonához anyagot gyűjteni. Feleségével és rokonaival utazott a Keletre, és ezúttal élete egyik legfontosabb könyvére tett szert, igazi kincset talált: hazavitte magával Sheikh Murtaadá¹²

⁸ *An Account of the Manners and Customs of the Modern Egyptians*, 2 kötet, 1836.

⁹ E. W. Lane 1801–1876-ig élt, 1840-re elkészült fordítása – az *Arabian Nights – The Thousand and One Nights, A New Translation* – havi nyomatokban jelent meg 1838–1840-ig, könyv alakban pedig 1839–1841-ig, 3 kötetben, nyolcadrét formátumban. 1859-ben E. S. Poole, 1891-ben pedig S. Lane-Poole is kiadta.

¹⁰ *An Arabic-English Lexicon* [Ed. (With memoir) S. Lane-Poole] öt nyomtatásban, 1863–1874-ig.

¹¹ *Selections from the Kur-án, commonly called, in England, the Koran*, 1843.

¹² A fehérék világában az arabok mindig rövidített néven élnek, így mi őt is csak Murtaadá az-Zabídi néven ismerjük, teljes neve azonban Imām Muḥammad ibn Muḥammad ibn Muḥammad ibn Ábd ar-Razzāq al-Ḥusayni az-Zabídi, Abu’l Fayḍ volt. 1145–1205-ig élt, a mi időszámításunk szerint 1732–1790-ig, lexikoníró volt, nyelvész és tanár. Élete utazás – iraki szülőktől származott, Indiában született, majd Yemenbe vándorolt. Ő írta az egyik legregebb arab lexikont, ez a *Tāj al-Árūs min Jawāhari’l Qāmūs* – vagyis *A Menyasszonynak Óceán Ékköveiből Vésett Koronája*. Szép játék a qāmūs szó két jelentésével, mely egyszerre szótár és óceán.

nagy lexikonának, a *Táj el 'Arús*-nak 24 vaskos, negyedrészt kötetét, mely egész életére alapvető forrása lett. A könyv maga is hatalmas kompiláció, de alapos, XVIII. századi egyiptomi szerzője több mint száz régi arab forrást használt szerkesztésekor, kommentárjai többek közt a XIII. századi Ibn Mokarram *Lisán el 'Arab* című művén alapultak, mely könyv egy példányát Lane is használhatta Kairóban. Egy könyv, amelyre vágyom.

Angliába hazatérve, 1849-ben Mr. Lane már főleg összegyűjtött arab anyagainak nagy lexikonjában való feldolgozásával töltötte élete hátralévő részét, halála napjáig – 1876. augusztus 10-ig.

Élete egyes távoli szemlélőinek ez – úgy látszik – nem volt elég, azt mondják: „Mr. Lane nem volt igazából eredeti elme, bár remek megfigyelőként finoman értelmezte, megértette a látottakat, és így az egyiptomiak közt képes volt valódi arabként élni.” Ezt pedig nyilván kevésnek gondolják. Igazából tán Mr. Lane is időutas lehetett, mint *Ezeregyéjszaka*-fordító utódja, Sir Richard Burton, róla egyenesen azt írták, alkatilag Erzsébet-kori volt, aki eltévedt az időben. Rendben van. De akkor Edward William Lane meg XIII. századi keleti enciklopédistának született. Ja, és hogy nem volt *eredeti elme*. Ki szerint? – kérdem én. De Emlékezet nem válaszol.

Az enciklopédiákat bújó, lexikoníró Mr. Lane magát a mesefordítást is az arab élet egyfajta enciklopédiájának szánta, így annyi jegyzettel látta el, hogy a fejezetek végén álló szöveg egész könyvet alkotott, mintegy az *Ezeregyéjszaka* tükörképét – a lábjegyzeteket a főszövegtől elválasztó vonal ez esetben a horizont, mely elengedhetetlen a tengeri tájékozódáshoz.

E tükör-könyv a fordítás három nagy kötetében szétszórva rejtőzött, és csak a fordító halála után született meg önálló kötet formájában, unokaöccse, Stanley Lane-Poole adta ki *A középkori arab társadalom* címmel.¹³ Mr. Lane eredeti jegyzeteit téma szerint szétválogatta, és miként nagybátyja épp százegy rajzot készített Egyiptomról, ő éppen tizenegy fejezetbe rendezte a következő címeiken: *vallás, démonológia, szentek, mágia, kozmográfia, irodalom, ünnepek, gyermekkor és oktatás, nők, rabszolgaság, szertartások és halál*.

Nyolc éven át az Operaház úgynevezett *Csillárpaddlásán* éltem – ott volt a festőműtermem, az *Ördögpadlás* fölött közvetlenül –, nappal virágszál-balerinákkal szálltam a tükrös liften fel-alá – a varróműhely a negyediken volt –, sokszor a Csillárpaddláson aludtam, s ha álmatlanságtól szenvedtem, akkor se szenvedtem igazán, felmáshoztam a falétraikon az Opera tornyos-erkélyes tetejére, és néztem, milyen festőien – Hieronimus Bosch képeihez méltóan – lángvörös az égbolt az éjszakai város mögött. Akkoriban, az Operaház művészbejárójával szemközti antikváriumban vásároltam meg boldogan Mr. Lane említett könyvét. (2016-ban ez a kis csöbölt már rég nem létezik.) Kötetnyi mesére leltem ekkor, melyek nem szerepelnek az *Ezeregyéjszaka*ban (és néha meglepően időszerűnek látszanak). Szeretettel fordítok Neked közülük néhány darabot.

¹³ *Arabian society in the middle ages studies from 'The Thousand and One Nights' by Edward William Lane*, edited by Stanley Lane-Poole, London, 1883; (U.S. ed.: Barnes & Noble Inc. New York, 1971, ezt az amerikai kiadást Magyarországon nyomtatták).

„A kalifa egy éjjel képtelen volt elaludni, ezért magához hívatott egy személyt, aki szórakoztatására majd elmond egy mesét. 'Ó, Igazhitű Herceg' – mondá az ilyképpen elhívatott ember –, volt egyszer egy bagoly El-Mósilban, és volt egy bagoly El-Basrah-ban; és az El-Mósil-béli bagoly fia feleségül kívánta az El-Basrah-i bagoly leányát: ám El-Basrah baglya imígyen szólott hozzá: 'nem adom bizony, míg csak hozományul száz elnéptelenedett falut nem hozol nékem.' 'Ez idő szerint nem tehetem – válaszolt El-Mósil halálmadara –; ám ha uralkodónk (Isten, dicsértessék neve, őrizze meg őt!) még egy eszten-deig él, akkor majd megadhatom neked, amire vágysz.'"¹⁴

„Volt egyszer egy Király, nevét fel nem írták, egyszeri hallás után megjegyzett egy ódát; egy mameluk [memlook] meg, ki a szolgálatában állott, el tudott ismételni egy ódát, amit kétszer hallott; és volt egy lány rabszolgája, ő szórul szóra elismételt egy ódát harmadik hallásra. Valamikor a Királyhoz egy költő érkezett, hogy dicsérő verssel kedveskedjék neki, a Király mindig megígérte, ha eredetinek találja azt a verset, annak súlyával felérő pénzt ad érte. A költő ekkor előadta versét, és a Király így szólott: '– Műved nem eredeti, hallottam már pár évvel ennek előtte' – és szó szerint elismételte neki. Majd így folytatta: '– Ez a mameluk szintén elmondja versesdet, hiszen jól ismeri ő is.' És a mameluk el is mondta szépen a verset, melyet már kétszer, a költőtől és a Királytól is hallott. Ekkor a költőhöz imígyen szólott a Király: '– Van nékem egy rabszolgánóm, ki szintén ismeri ezt a verset. Ő is elmondja neked.' És hogy szólították, így is tett a szolganő, ki a függöny mögött állva immár harmadszor hallotta a verset. A poétának üres kézzel kellett hát továbbállnia.

Meghallotta ezt a történetet a híres költő, El-Asma'ee, és a trükköt megértve elhatározta, túljár a Király eszén; és rendkívül bonyolult szavakból rögtön szerkesztett egy ódát. Ám nem ez volt az egyetlen előkészülete. Beduinnak öltözködött [Bedawee], hogy fel ne ismerjék, *lithámmal* (egyfajta finom lepellel) elfedezte arcát, és csak a szemét hagyta szabadon, a sivatagi arabok szokása szerint.

Ily álöltözetben elment a palotába, és miután bebocsátást nyert, illón üdvözölte a Királyt, ki így szólott hozzá: '– Mondd, honnét érkeztél ide, ó, testvére az Araboknak, és tőlünk mire vágysz?'

És a költő imígyen válaszolt: '– Isten növelje nagyra a Király hatalmát! Költő vagyok, e törzsnek fia, és egy ódát írtam Urunknak, a Szultánnak tiszteletére.'

'– Ó, Araboknak testvére – szólott a Király –, hallottad feltételünket?'

'– Nem hallottam – felelt a költő –, mi a feltételed, ó, királyi atya?'

'– Feltételünk – válaszolt a Király –, hogy ha az óda nem a tiéd, fizetség nélkül távozol, ám ha saját műved a vers, akkora summát kapsz érte, amennyit a súlya nyom.'

'– Miként is lophatnám el másnak tulajdonát – szólott El-Asmaee –, tudván ráadásul, hogy a legnagyobb bűn hazudni a királyok előtt? Feltételeidben meg egyezem hát, Ó, Szultán Urunk.'

Elmondta tehát az ódát. A Király meglepődve, mert egyetlen szóra sem emlékezett belőle, jelt adott a mameluknak, de az szótlán maradt, ekkor a rabnőnek adott jelet, ám az is képtelen volt elismételni a verset.

¹⁴ *Arabian society in the middle ages (...), Literature, 114.*

‘– Ó, Arabok testvére – szólott ekkor a király –, igazat beszéltél, az óda kétségkívül a tiéd, sohasem hallottam ezelőtt, mutasd hát, mire írtad, és a súlyának megfelelő pénzüsszeget megkapod az ígéretem szerint.’

‘– Nagyságos Úr, szolgálodat kiküldenéd, hogy behozni segítsenek?’

‘– Behozni? Mit? – szólta a meglepett Király. – Nem egy papírlapon van a vers, mit előhúzhatsz lepled alól?’

‘– Nem, ó, Szultán Urunk – felelt a poéta –, midőn e versemet szerkesztettem, egyetlen papírdarabom se volt, egy márványoszlopot leltem csupán, melyet rám hagyott atyám, így hát abba véstem e sorokat, és odakint fekszik most az oszlop, palotád udvarán.’

Vásznakba jól betekerve hozta az oszlopot, teveháton. A Király, hogy szavának álljon, kénytelen volt kincstárát kiüríteni, és hogy még egyszer meg ne történhessen vele ez a szégyen (melyet később fel is fedett El-Asma’ee előtt), attól fogva a költőknek csak a királyok szokásos módja szerint fizetett.”¹⁵

A következő mesét egy Abu-l-Kásim nevű, jeelánbéli perzsa beszélte el Mr. Lane-nek, kivel Kairó városában ismerkedett meg, s aki Mohammed Ali nyomdájának volt vezetője Boolák városában.

„E személy egyik földije, kit ő kétségkívül szavahihetőnek mondott, egy napon házának tetőteraszán üldögélt, elnézdegélte a Gangeszt, s a nap zárórát szokása szerint perzsa pipájának szívogatásával töltötte, míg szemét a folyóban fürdőző szép lányok idomain sétáltatta, mikor egyszerre észrevett köztük egy oly szerelmesen szépet, hogy szíve majd kiugrott helyéből, csak hogy feleségül megszerezze őt. Ahogy az éj leszállt, rögtön hozzá szaladt, s mondta neki, tekintse érzelmeit, s egyezzen bele, hogy felesége lesz, azon feltétel alatt, hogy más férfit magához sosem enged ezután, s csupán az éjszakákat tölti vele. Megesküdtek egymásnak, egyéb tanújuk nem volt Istenen kívül; s nagy volt a boldogságuk, mígnem egy estelen a férj egy másik elbűvölő leányt pillantott meg alatt, a folyón. Meglepetésére egyszerre előtte állott e szép alak, amint leszállt az éj. Ám ő ellenállt e kísértésnek és minden csábításnak, és menyegzői ígéretéhez hű maradt. Szépséges látogatója ekkor elmondta neki, hogy nem más ő, mint a felesége; s hogy ő egy Dzsinn; s hogy ezentúl meglátogatja őt minden éjszakán, oly asszony alakjában, amilyent csak éppen megkíván.”¹⁶

(...)

„A régi arabok hittek abban, hogy egy bizonyos Dzsinn uralkodik egy bizonyos hely fölött. Ezt mondja a Korán: ‘És voltak emberek, akik menedékre lettek bizonyos Dzsinneknél.’¹⁷ Jeláley¹⁸ kommentárjaiban e szavakra a következő magyarázatot leltem: – ‘Midőn utazásukat megszakították egy félelmetes helyen, egyikük így szólott: ‘e helynek uránál keresek menedéket rossz alattvalói

¹⁵ i. m., 124–126.

¹⁶ i. m., 36., *Demonology*

¹⁷ *Korán*, Lxxii.6. (Mr. Lane jegyzete).

¹⁸ Mr. Lane átírásában Jeláleyⁿ, az egyik legtekintélyesebb arab Korán-magyarázó a XVIII. századi angol Korán-fordító George Sale *Preliminary Discourse* című híres tanulmányának is egyik alapvető forrása volt – többek között Al Beidāwi, Zamakhshari, Abulfeda, Abulfarag, d’Herbelot és Pierre Bayle mellett. Az arab tudós nevét Mr. Sale Jallalo’ddinnak írta.

elől! Ezt illusztrálni ideiktatom a következő hagyományt, El-Kazweenee-ből fordítva: »A hagyományok egy őrizője meséli, hogy midőn bárányaival egy völgybe leszállt, s egy farkas a nyájából egy kisbárányt elragadott, ő felkelt és így kiáltott: 'Ó, e völgy lakói!', mire hangot hallott, mely így szólott: 'Ó, farkas, egészítsd ki az ő nyáját!' s a farkas visszatért a barival, otthagyta, s eltávozott.« Ugyanezen a véleményen vannak a modern arabok is, bár vélhetően nem használnak hasonló invokációt. Hasonló babona, egy régi egyiptomi hiszékenység emléke, még mindig él Kairó népe között. Azt hiszik, hogy minden városrésznek saját őriző géniusza, másként Agathodæmona van, mely a kígyó formáját viseli.¹⁹

(...)

„Megállapították, hogy a talizmánok segítségével, vagy némely hívásokkal, az emberek képesek megszerezni a Dzsinnnek szolgálatait; és a mód, amellyel ez utóbbiak a mágusok segítségére sietnek, az eljövendő események ismerőivé téve őket, fentebb leíratott. Soha ember nem bírt oly abszolút hatalommal a Dzsinnnek fölött, mint Suleymán Ibn Dáod (Salamon, Dávid fia). Erre őt a legcsodásabb talizmán tette képessé, mely, mondják, az égből szállt alá. Egy pecsétgyűrű volt, melyben az Isten legmagasztosabb neve vésvé állt, s melyet részben bronzból, részben vasból állítottak össze. A bronzal a jó Dzsinneknek írott parancsait, a vassal pedig a rossz Dzsinneknek vagy ördögöknek adott parancsait pecsételte le. Véghetetlen hatalommal bírt mindegyik fölött, csakúgy, mint a madarak, a szelek és – mint mondják – a vadállatok felett.”²⁰

(...)

„A Sealáh vagy Saaláh egy másik démoni teremtmény, melyet a legtöbb szerző mint Dzsinnnt ír le. Azt mondják, főként erdőben található, s mikor egy embert foglyul ejt, táncolásra készíti, s mint macska az egérrel, játszadozik vele. Egy iszfahánbéli ember kijelentette, hogy hazájában sok ilyen lény lakik, s hogy néha a farkas megfogja őket éjszaka, és elnyeli, ám ekkor a Sealáh kiált: 'Jer segítségemre, a farkas elnyelt engemet!', vagy ezt kiáltja: 'Ki szabadít meg engem? Ezer denárom van, mindet megkapja!', ám a népek jól tudják, hogy ez a Shealáh kiáltása, és senki nem szabadítja meg.”²¹

A Mr. Lane *Ezeregyéjszaka*-jegyzeteiből összeállított könyv egyik legkülönösebb története az álom meséje.

„Az álmokban való erős hitet jól példázza a következő történet, melyet Kairóban, röviddel a rettenetes 1835. esztendei pestisjárvány után, Mohammad El-Tantáwee mesélt nekem, aki vette a fáradságot s kivizsgálta az eseményeket, és valóságukról megbizonyosodott. Egy kereskedő, aki Kairó El-Hanafee negyedében élt, azt álmodta a pestisjárvány idején, hogy tizenegy személyt visznek a házából eltemetni, a járvány áldozatait. A legnagyobb rettegés állapotában riadt fel, észrevéve, hogy háza összes lakója, magát is beleértve, éppen tizenegy személy, s hogy hiú önáltatás lenne háza népét akárhány személlyel növelni, s Isten parancsának ellenszegülve menteni magát. Így hát összehívta szomszédait, álmát elmesélte nekik, s nyugodtan készült előrelátható végze-

¹⁹ Mr. Lane, i. m., 38–39., *Demonology*

²⁰ I. m., 39–40., *Demonology*

²¹ El-Kazweenee, Mr. Lane jegyzete

tére, hálát adva Istennek az időbeni figyelmeztetésért, melyben kegyesen részesítette őt. A következő napon meghalt egyik gyermeke, egy vagy két nappal később az egyik felesége, és így ragadozott családjában a fekete halál, míg nem a házban ő maga maradt egyes-egyedül. Ekkorra már lehetetlen volt a legcsekélyebb kétséget táplálnia magában a figyelmeztetés iránt, a háztartását sújtó legutolsó haláleset után azonnal egy barátja boltjába látogatott, összehívott oda még pár embert a szomszédos boltokból, álmát elmondta nekik, emlékeztette őket majdnem tökéletes beteljesülésére, s kifejezte előttük meggyőződését, hogy ő, a tizenegyedik, meghal hamarosan. 'Maglehet – mondotta –, már a következő éjjel meghalok, ezért Istenre kérek titeket, gyertek házamba holnap reggel már korán, s az összes következő reggeleken, ha lehet, látni, meghaltam-e, s ha holt leszek, temessetek el, hisz már senkim nincs, ki megmosdatna, s rám tenné a szemfedelet. Ne feledjétek e szolgálatot, melyért a mennyben elnyeritek jutalmatokat. Már megvásároltam halotti leplemet is, megtaláljátok majd a szoba sarkában, hol aludni fogok. Ha a ház ajtaját lezárva lelitek, s a kopogtatásra nem felelek, törjétek fel azt.'

Nem sokkal napnyugta után magányos ágyára lefeküdt, de nem remélte, hogy álmra hunyja szemét, hisz a másvilágba való rettentő belépésen jártak gondolatai, és elmúlt életének képein. Ahogy az éjnek árnyai köréje gyűltek, néha már azt képzelte, hogy a félhomályos szoba sarkának valamely derengő alakjában a rettenetes Halál Angyalát látta meg, míg végül valóban észrevett egy ajtaján átsuhanó alakot, amint ágyához közelít. Rémulten felegyenesedett, és felkiáltott: 'Ki vagy?' – és egy komoly, ünnepélyes hang ekként válaszolt: 'Elhallgass! Azraeel vagyok, a Halál Angyala!' – 'Ó, jaj!' – kiáltott a megrémült ember –, vallom, hogy nincs más istenség, csak az Isten, s vallom, hogy Mohammed az Isten Apostola! Nincs erő, nincs hatalom, csak az Isten, a Magasságos, a Hatalmas Istenhez tartozunk, hozzá térünk vissza!' – Ekkor takarójával mintegy védelemül befödte magát, és dobogó szívvel feküdt, várva, hogy bármely pillanatban elragadja lelkét a kérlelhetetlen hírhozó. De a pillanatok elszálltak, a percek, órák a menekülés minden reménye nélkül múltak el, hisz azt hitte, az angyal csak várakozik, csak itt hagyta még egy darabig, s először az aznap éjjel meghalt sok száz emberi lény lelkével foglalkozik, kiknek ugyanezen az éjjelen, ugyanebben a városban jött el kiszabott idejük, s azoknak az ezreknek lelkével, kik máshol a szolgálatára kárhoztattak.

A hajnal eljött, mielőtt elmúlt volna e rémullet, s a szomszédok ajtajához jöttek ígéretük szerint, s őt ott találták ágyában fekvő, de látván, hogy be van takarva s mozdulatlanul fekszik, miként a holt, szólígtatták, nem tudván, él-e még. Gyöngye hangon válaszolt: 'Nem vagyok halott, de a Halál Angyala hozzám jött az éjhomályban, s hiszem, minden percben visszajöhet elvinni lelkemet, hát ne zavarjatok, csak majd mossatok meg s temessetek el.' 'De miért volt nyitva az ajtó?' – kérdezték a barátok. 'Én bezártam, de a Halál Angyala kinyitotta.' 'És ki az az ember az udvaron?' – kérdezték a többiek. 'Semmilyen emberről nem tudok az udvaron, lehet, hogy a lelkemre várakozó Angyal tette előttetek láthatóvá magát, s ti a reggeli homályban emberalaknak őt véltétek.' 'Ő egy tolvaj – mondták a többiek –, ki összeszedett mindent a házakból, hová bemehetett, s eközben sújtott le rá a döghalál, s most ott fekszik holtan a lépcsők lábánál, az udvaron, ezüst gyertyatartóval a kezében.' A ház ura ezt hallva

elgondolkodott, majd ledobva pokrócát, így kiáltott: 'Hála Istennek, minden teremtmények Urának! Ez volt a tizenegyedik, én szabad vagyok! Nem kétség, e gazember volt, ki hozzám lépett, s azt mondta, ő a Halál Angyala. Hála Istennek! Hála Istennek!'"²²

2003. december 12-én egy angol könyvben²³ fekete-fehér fénykép reprodukciójára leltem. A fotó Edward William Lane szobrát ábrázolja, a szobrot az író testvére, R. J. Lane készítette. Már fehér márvány itt a mesefordító teste és fején a turbán, törökülésben ül, jobb kezében márvány irattekercs, a márvány bal kéz márvány tintatartón és tolltartón nyugszik súlytalanul.

A hosszúkás, préselt papírból készült tolltartókat *kalamdanna*k nevezik, és mindig gyönyörű színes mintákkal, madarakkal-virágokkal festették teli őket. Ezt onnan tudom, hogy egy Klauzál téri pincében pár évvel ezelőtt én is vásároltam egyet. A boltnak Aladdin volt a neve, és a régi keleti tolltartót egy fodrász hagyatékából vették – ezért adták el borotvatokként nekem.

Útravalóul álljon itt egy ruhamese:

„Történetből úgy esett, hogy egy szerencsés személy a Hároon Er-Rasheed egyik hivatalnoka által vezetett nyilvántartásba betekinthezett. Ott a következő bejegyzést olvashatta kíváncsi szeme: '– Négyszázezer arany Yahyá Wezeer fiának, Jaafarnak ruhájára'. Egy néhány nappal későbbi bejegyzésben meg ezeket a sorokat látta:

'– Tíz keerat a naphta s nádnak ára Yahyá fia, Jaafar testének elégetésére.'

[lábjegyzet] 'Egy Baghdádi keerat egy deenárnak, azaz egy aranynak huzadrésze volt.'"²⁴

²² Mr. Lane, i. m., 88–92., *Magic*

²³ Sarah Searight, *The British in the Middle East*, Weidenfeld and Nicolson, 5 Winsley Street London W1 (1969) A fent említett szobor eredetije a londoni National Portrait Gallery-ben látható.

²⁴ Mr. Lane, i. m., 117.